

dajo, ker je oficir mrtev, on pa je edini doslej preprečeval predajo. Stekel sem nazaj in povedal komisarju Savincu (Milanu Venišniku), da Italijani ponujajo predajo. Odhod smo seveda preložili. Medtem ko se je komisar Savinc pogovarjal z Italijani in grofom, smo mi spet naredili obroč okrog gradu. Italijani so pristali na brezpogojno predajo in na to, da nam najprej spustijo po vrvi orožje, nato pa pridejo eden po eden še sami po vrvi na tla. Razigranih src smo opazovali, kako nihajo v zraku težke Brede, lahke Brede in drugo orožje, saj je bil to prvi dodatek staremu veteranu Schwarzlosu. Veselje pa nam je kmalu zagrenila ugotovitev, da je vse orožje pomanjkljivo. Povsod so namreč manjkale udarne igle. »A, tako,« smo si mislili, »radi bi nas potegnili za nos.« Vse ujetnike smo spravili v hlev in jih pričeli preiskovati. Ko smo v žepih nekaterih našli udarne igle, smo pregledali še pot, po kateri smo ujetnike vodili do hleva in kmalu zbrali vse manjkajoče dele.

Prepozno so Italijani začeli z: buoni partigiani, non sparare, siamo comunisti, prepozno je italijanski grof odvrigel svojo puško, prepozno je Mavsarjeva družina »spoznala« svojo zmoto. Da preprečimo širjenje sovražnih postojank, prebivalcem mirnske doline pa zagotovimo mir pred sovražnikom in domačimi izdajalci, je moralo pasti njihovo zavetišče Dob, vsa tamkaj zbrana družina pa prejeti zaslužen kazen.

Kako zagrizeni so bili fašisti, se vidi po tem, da je samo eden skušal pobegniti, pa ga je zadel strel tov. Hasana, ki je skočil za njim. Ko so stali pred puškami, v njihovih očeh ni bilo solza. En sam se je spustil na kolena in jokaje prosil milosti, a mu je njegov sosed pljunil v obraz.

Tako je bila zaključena akcija na postojanko Dob, ki je dala čutiti sovražniku trdo partizansko pest in skupaj z napadom na Ajdovec postavila temelje bodočim uspehom brigade, ki je kmalu zaslovela po zavzemanju utrjenih postojank.

Z bogatim plenom smo se vrnili na Staro goro, od koder je še dolgo odmevala zmagovita pesem.

Janez Vipotnik:

NAPAD NA DOB

Vrnili smo se na Rihpovec in se pripravili za naslednjo nalogo — napad na Dob.

Štab bataljona me je poslal, da sem odšel z domačinom iz Volčjih njiv — Fridlom Vidmarjem iz naše čete v Volčje njive poizvedovat, kako je z italijansko posadko v Dobu.

Dne 25. decembra zgodaj zjutraj sva bila v vasi. Najprej sva se ustavila pri Vidmarjevih. Bili so kmečki prazniki in domači so naju dobro postregli. Nato sva odšla na konec vasi, v hišo, ki je bila najbližja graščini sredi polja. Od tod sem ogledoval grad in ga risal. Najvažnejše je bilo, da je imela graščina v tlorisu na vogalih nekakšne štirioglate stolpe z velikimi okni. Tako so lahko z oken z mitraljezi zelo dobro obvladali vso okolico. Narisal sem tloris graščine in ga oddal, toda zdi se, da tovariši v štabu brigade niso polagali prevelike pozornosti na mojo skico, čeprav

se je kasneje izkazalo, da bi bili nekoliko drugače razporejali napad, če bi jo bili upoštevali. Ko sva se s Fridlom zanimala za postojanko pri starem očancu, se je ta pričel smejati in dejal: Kje boste razrušili postojanko brez topov in letal, to je trdnjava, ki ji tudi Turki niso bili kos. Kaj boste vi s svojimi puškicami. Skušal sem mu dopovedati, da ne gre za napad na postojanko, marveč za podatke, ki jih moramo imeti o vseh postojankah in enotah na našem teritoriju. S tem se je nekako pomiril. Nato je pripovedoval, kakšne težave povzročajo ljudem Italijani z Doba. Nihče ni mogel jeseni podnevi na njivo, na vsakogar so streljali, tako da so ljudje ponoči opravljali poljska dela. Tudi če je kdo hotel v Mirno, je moral daleč naokoli po gozdu, da bi ne izzval italijanskega strela. Dve ženski so obstrelili in se zdaj zdravita v Novem mestu. Nato smo prešli na sile v gradu. Povedal je, da je v gradu 32 fašistov, tistih s cofi, da je v njem graščak, Italijan s svojim sinom in da je v gradu Mavser s svojimi sinovi iz Šent-rupertu. To je bil klerikalni veljak, ki se je precej izpostavljal v boju proti partizanom, zato je iz strahu pred našim maščevanjem odšel v Dob, ker je mislil, da bo tam na varnem. Tako je bilo torej v gradu okrog štirideset pušk, dva lahka mitraljeza, en težki mitraljez in lahki bacač.

Previdno sva se s Fridlom nato potegnila iz vasi in se preko Debena vrnila v brigado. Poročal sem o stanju v Dobu. Nato so se pričele priprave za napad. Jasno nam je bilo, da bomo lahko samo s presenečenjem nekaj napravili, sicer ne bomo kos debelim zidovom in utrjenim vhomom.

Za napad je bila določena naša četa. Zvečer smo prišli v Volče njive. Poiskali smo najdaljšo lestev v vasi in odšli potihoma proti veliki kamniti gmoti sredi polja. Spredaj pred vrati je brlela majhna svetilka, pod njo je dremal stražar. Ostali so bili v gradu, praznovali so štefanovo in italijanski grof je gostil svoje branilce. Nezaupljiv pes je hripavo lajal iz svoje stražne hišice pri vhodu, začutil nas je, toda stražar ni temu posvečal nobene pozornosti. Verjetno so bila njegova čutila mnogo bolj obrnjena na znotraj, v grad, kot na to, kaj se dogaja okrog Doba. Toda vsi so se, kot se zdi, čutili v stari graščini povsem varne.

Na zahodni strani smo splezali na grič, na katerem stoji grad. Prilezli smo do zidim in vse je bilo tiho. Na tej strani graščine so imeli skladišče, shrambe in podobno in v stavbi mi gorela nobena luč. Prislonili smo lestev k zidu. Bila je dovolj dolga, da je segla do prvega nadstropja. Za vstop v grad so bili določeni trije: Aci, Mile in Džoli, trije mladi ljubljanski fantje, sami dijaki, korajžni kot le kaj. Prvi še živi, drugi se je ubil po vojni, bil je pilot, tretji je kasneje padel. Mile, bil je največji, je lezel prvi. Prišel je do okna, odvil težko bombo in jo vrgel v sobo. Silen pok je pokazal, da je soba očiščena, skočil je vanjo, takoj za njim je bil Džoli, medtem ko se je Aci merodno skolental z lestve in ostal na tleh. Zdaj je bilo treba naglo delati. Toda to pot ni bilo mogoče nikogar več spraviti v grad. Že so se v drugem nadstropju oglasili mitraljezi in pričele leteti bombe. Onadva v gradu sta vdrla v jedilno shrambo. Tukaj je bilo naloženih potic, mesa, šunke, pomaranč, sadja, vsega mogočega, kar sta lahko ugotovila ob baterijski svetilki, toda zdaj ni bilo časa za sladkarnje, treba je bilo naglo delati. Položila sta drugo bombo k vratom, ki so držala iz shrambe. Eksplozija jih je razbila in vrgla s tečajev. Naslednjo bombo sta zakotalila v na novo odprti prostor in tako očistila polovico nadstropja.

nato pa prišla do hodnika in stopnišča, ki so ga previdni Italijani, ki so bili zdaj v drugem nadstropju, čvrsto držali pod strojničnim ognjem. Džoli je z bombami in puško varoval priborjene prostore, Mile pa je prišel k oknu in neprestano klical, naj pošljemo mitraljezca v grad. Toda to ni bila preprosta stvar. Mitraljezec Marjan v tem plesu ni mogel po lestvi, saj bi ga bili z bombami razsekali v kose. Treba je bilo organizirano varovati njegov pristop po lestvi. Tedaj je Dragan Jevtič, namestnik komandanta brigade, organiziral iz naše in še ene čete zaporni ogenj po oknih v prvem nadstropju, a mitraljezec Marjan se je lahko pognal po lestvi, tik za njim pa njegov pomočnik. Marjan je srečno prispel v grad, njegov pomočnik pa je dobil bombo naravnost v glavo in ga je čisto raztrgala.

Toda s tem je bila usoda posadke v gradu že zapečaten. Ni jim pomagala ne trma, ne vztrajnost, ne borbenost, ne domisljice, da so streljali skozi strop z mitraljezom v sobe, kjer so se držali naši borci. Pritličje in velik del prvega nadstropja je bilo naše. Ozek obroč okrog gradu je onemogočal, da bi bil kdorkoli ušel. Okrog in okrog so bile postavljene zasede in na Mirni je Tomšičeva brigada napadala postajo, jo zažgala in rušila progo. Pozivom na predajo Italijani niso odgovarjali, pač pa so nas psovali in z njimi vred so nas psovali tudi njihovi beli podrepaniki.

Drugega ni kazalo, kot grad zažgati. Zvlekli smo vkup pohištvo, posteljnino in slamo in vse to zažgali. Toda trdno zgrajeni grad z debelimi zidovi je gorel samo navzgor; preko zidu, ki je bil sijajen požarni zid, ni šlo. Tako je bilo treba požigati vsako sobo posebej in neprestano netiti ogenj, da je stavba zgorela vse do strehe. Tako smo potisnili Italijane iz drugega nadstropja v vse manjše in manjše površine. Tedaj smo napadali veselo, s harmoniko, petjem in vpitjem. Ko je pričel grad goreti, smo pričeli prepevati staro puntarsko pesem: Grad gori, grof beži, vimo teče, naj še teče kri! Toda zjutraj se stvar še ni nagnila na našo stran. Običajno so naši napadi prenehali ob jutranji zori, toda to pot smo nadaljevali in zapupali zasedam, da nas bodo branile pred italijansko intervencijo, če bi prišla iz Trebnjega ali Mokronoga. Toda te posadke se niso upale iz svojih utrdb kljub temu, da jih je doboška posadka neprestano in obupno klicala z raketami. Do jutra je zgorelo že polovico gradu, toda sovražniki so še vedno vztrajali. Ko je hotel vodnik Leon s Stare gore z jurišem skozi glavni vhod v grad, ga je sovražnik zadel naravnost v čelo. To je bila naša druga žrtev. Stranska okna so omogočala Italijanom, da so temeljito obvladali vso okolico. Tako je neki naš partizan, ki je šel za kakšen dan domov v Čateško goro, prišel to jutro, nič hudega sluteč po travniku proti gradu, saj je videl, da grad gori in je bil prepričan, da je že vse končano. Toda preden je prišel do grička, ga je italijanski strelec zadel v nogo, da se je moral zavleči v jarek in v vodi čakati na pomoč. Kljub vsem našim poskusom, da bi prišli do njega, nam to ni uspelo, tako da smo ga rešili iz krutega položaja šele pozno popoldne. V rano si je stlačil robec, da mu kri ne bi odtekla. Spravili smo ga v bolnišnico in je živ še danes.

Edino, kar so napravili Italijani, je bilo to, da so nas obstreljevali s topovi iz Trebnjega in Mokronoga. Toda to obstreljevanje je bilo zelo previdno, ker so se bali, da ne bi pokončili lastnih ljudi. Streljali so tako, da je padalo nekaj sto metrov stran od Doba.

Popoldne je šlo h koncu. Italijanom je ostala samo še polovica sobe v prvem nadstropju. Nekaj je bilo že pobitih, nekaj jih je zgorelo in, ko so videli, da jim ni pomoči, so potisnili iz edinega okna, ki jim je še ostalo, bel robec in pričeli kričati, da se predajo. Povlekli smo lestve in zahtevali od njih, da nam najprej izroče orožje, strojnice. Imeli so dva lahka in en težki mitraljez. Za nas je bilo to orožje najdragocenejše od vsega plena, ki ga ni bilo malo. Ko je prišel mitraljezec z mitraljezom navzdol, je poseglo po njem nešteto rok. Komandant je hitro določil nekoga. Ta si je oprtal mitraljez in ves skrivljen pod njegovo težo odšel za vogal, da ga takoj preizkusi. Tudi za drugi in tretji mitraljez se je zanimalo cel kup partizanov in srečna dobitnika sta prav tako stekla z njima, da ju preizkusita. Medtem so prihajali navzdol zadnji branilci Doba. Ožgani, črni od dima, s krvavimi očmi, so se z dvignjenimi rokami predajali in odlagali puške. Samo dvajset jih je ostalo, drugi so poginili. Toda ti so se naenkrat pričeli kaj čudno vesti. Planili so k partizanom, jih objemali in kričali: Cari amici, noi siamo comunisti. Toda za te srčne izlive nismo imeli nobenega smisla. Zdaj, ko jim je voda stala v grlu, so se vdali, prej pa so streljali na nas. Tedaj sta pritekla dva od treh novih mitraljezcev in s solzami v očeh pripovedovala, da njunima mitraljezoma manjka najvažnejše — udarna igla. Povprašali smo italijanske junake, kje so udarne igle. Najprej so tajili, da ne vedo, ko pa smo prvega potisnili k zidu, se je omečil in priznal, da jo je vrgel skozi okno, preden so se predali. Razširili smo krog in Italijani so morali iskati po njivi udarne igle. Imeli smo srečo, našli so obe, tako da smo strojnice lahko spopolnili. Toda tega jim nismo odpustili. Stare zločince, ki so se klatili po Abesiniji in Španiji, je pri nas doletela pravična kazen za njihove dolgoletne zločine. Tako je bila premagana sovražna postojanka Dob in kmetje po dolini so spet lahko odhajali na svoje njive.

Po končani akciji sem se znovič oglasil pri starem možakarju, ki nam je dan prej dajal podatke o Dobu. Ves je bil prerojen. Staro prijazno lice mu je drgetalo od navdušenja, stiskal mi je roko in nežno momljal: Po vsem tem boste zmagali, zdaj vem, da boste zmagali!

Brigada je nato odšla na Trebeljno.